

Bu makaleye atıfta bulunmak için/To cite this article:

AKPINAR KÜLEKÇİ, E. BULUT, Y. SEZEN, I. (2020). Oltu ve Olur (Erzurum) İlçeleri Yayla Turizmi Potansiyelinin Coğrafi Bilgi Sistemiyle Belirlenmesi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 24 (1), 291-302.

Oltu ve Olur (Erzurum) İlçeleri Yayla Turizmi Potansiyelinin Coğrafi Bilgi Sistemiyle Belirlenmesi

Elif AKPINAR KÜLEKÇİ (*)

Yahya BULUT (**)

Işık SEZEN (***)

Öz: Ülkemizin geleneksel yapısında yer alan yaylalar genellikle yerleşim ve ekonomik amaçlı kullanılmaktadır. Fakat ülkemizin sahip olduğu uygun iklimsel özellikler, üstün peyzaj değerleri, kırsal öğelerin ağırlık kazandığı geleneksel yaşam biçimi, flora ve fauna zenginliği gibi taşıdığı değerler ile yaylacılık pek çok bölgede bir turizm haline gelmiş ve bu amaçla da kullanılmaya başlamıştır. Nitekim yayla turizmi, macera tutkunları, doğa ile iç içe yaşamaktan hoşlananlar için ekoturizmin bir çeşidi olarak çokça tercih edilen bir turizm çeşidi olmuştur. Çalışma alanını oluşturan Oltu ve Olur ilçeleri Oltu havzası, Oltu çayı ve bunun kolları tarafından derin vadilere parçalanmış olup yerleşim alanları bu vadi ve yamaçlarına kurulmuştur. Yayla yerleşimleri araştırma alanında önemli bir yer tutmaktadır. Araştırma alanını oluşturan Oltu ilçesinde 34, Olur ilçesinde ise 30 adet yayla yerleşimi bulunmaktadır. Bu çalışma kapsamında Coğrafi Bilgi Sistemi (CBS) yardımıyla her iki ilçedeki yayla yerleşimleri ve yol bağlantıları belirlenerek, 90 yıl önce tulum çalınıp, horon çekilerek sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin, kaybolmaya yüz tutmasının altında yatan sebepler, bölgedeki yaylaların kullanım durumu, turizm potansiyelleri, yaylaların mevcut kullanımına yönelik karşılaşılan problemler ve buna yönelik çözüm önerileri ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Erzurum, Oltu ve Olur İlçeleri, CBS, Yayla Turizmi

Determination of The Potential of Plateau Tourism in Oltu and Olur (Erzurum) Districts with Geographical Information System

Abstract: The plateaus in the traditional structure of our country are generally used for settlement and economic purposes. However, with the favorable climatic characteristics of our country, superior landscape values, traditional life style where rural elements gain weight, richness of flora and fauna, plateau has become a tourism in many regions and has been used for this purpose. As a matter of fact, plateau tourism has become a preferred type of tourism as a type of ecotourism for adventure lovers and those who enjoy living in nature. Oltu and Olur districts, which constitute the study area, were divided into deep valleys by Oltu River and its tributaries and settlements were established on these valleys and slopes. Plateau settlements occupy an important place in the research area. There are 34 plateaus in Oltu and 30 plateaus in Olur. Within the scope of this study, with the help of the Geographical Information System (GIS), the plateau settlements and road connections in both districts were determined and the reasons underlying the disappearance of the

*) Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü (eposta: eakpinar@atauni.edu.tr) ORCID ID. <https://orcid.org/0000-0003-2818-8562>

**) Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü (eposta: ybulut@atauni.edu.tr) ORCID ID. <https://orcid.org/0000-0003-0255-1001>

***) Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü (eposta: isiksezen@atauni.edu.tr) ORCID ID. <https://orcid.org/0000-0003-0304-9072>

Bu makale araştırma ve yayın etiğine uygun hazırlanmıştır iThenticate for Authors & Researchers intihal incelemesinden geçirilmiştir.

transhumance activities that were carried out by playing the jumpsuit and the horon 90 years ago, the use of the plateaus in the region, the tourism potentials, the current use of the plateaus problems encountered and solutions for this purpose.

Keywords: Erzurum, Oltu and Olur Districts, GIS, Plateau Tourism

Makale Geliş Tarihi: 30.11.2019

Makale Kabul Tarihi: 15.02.2020

I. Giriş

Turizm esasında, mekansal yer değiştirme, ruhsal, fiziksel ve bedensel anlamda yenilenme ihtiyacı doğrultusunda ortaya çıkan, toplumsal faaliyetlerin bütünüdür. Turizmin daha çok gelişmekte ve kalkınmakta olan ülke ekonomileri için önemli bir kaynak oluşturması ve ekonomik getirileri sebebiyle coğrafi çevrenin daha çok tercih edilmesine zemin hazırlamaktadır. Fakat, buna rağmen bilinmesi gereken en önemli şeylerden birisi de bu etkinliklerin bir ülkenin sahip olduğu olanak ve kısıtlamalarla yakından ilişkili olduğudur (Soykan, 2003: 17). Türkiye, gerek doğal ve gerekse de tarihi ve kültürel turistik kaynaklar bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Böyle olmakla birlikte, bu potansiyelin yeterince ve planlı bir şekilde kullanılıp değerlendirildiğini söylemek, turizmden daha çok gelir elde edelim çabaları içinde mümkün olamamaktadır (Doğanay, 2010: 225). Ülkemiz hem turistik değerleri hem de coğrafi konumu açısından dünya turizminde önemli bir yere ve konuma sahiptir. Bu zenginliğin başlıca sebepleri arasında ülkemizin Asya ve Avrupa kıtaları arasında yer alması, dünyada Orta ve Kuzey Avrupa’da pek fazla rastlanmayan kıyı bölgelerimizdeki doğal kumsallarımızın varlığı ve denizlerimizin güzelliği ve zengin biyoçeşitliliğimizdir.

Türkiye’de ilk zamanlar turizm daha çok kitle turizmi şeklinde deniz kenarlarındaki kıyı bölgelerinde yoğunlaşmış, fakat ülkemizde ender bulunan tarih, sanat, arkeoloji, kültür, folklorik değerlerin yanı sıra zengin biyoçeşitliliği bu eğilimin doğaya dalı turizm aktivitelerine yönelmesine sebep olmuştur. Dünyada turizmden gelir elde etme ve markalaşma açısından öne çıkan ülkeler incelendiğinde doğal, kültürel, ve kıyı bölgelerindeki kaynaklara dayalı, dağ ve yayla turizminin ön plana çıktığı ve bu kaynaklardan etkili bir şekilde faydalandıkları görölmektedir (Ülker, 1989: 143, Akpınar Külekçi 2012: 17, Harebal, 2011:41).

İngilizce kelime karşılığı “plateau” olan yayla kelimesinin eski Türkçe’deki karşılığı ise “yaylağ”dır (Emiroğlu, 1977: 9). Yayla kelimesine yönelik pek çok tanımlama yapılmış olup, coğrafyacılar, turizmciler, edebiyatçı ve tarihçiler, ormancılar ve ziraatçılar gibi pek çok meslek disiplini bu terimi kendi bakış açısıyla yorumlamıştır (Daşçı ve Çomaklı, 2006: 12, Aşur, 2017:129, Somuncu, 2003:24, Ürl 2019a, Bay 2014: 17). Yayla turizmine fiziki açıdan yapılan tanımlarda da daha çok, zengin otsu bitkilerle kaplı olan, hayvan otlatmaya elverişli, yaz mevsimi boyunca serin iklimi ile ilgi çeken, hayvanların otlatıldığı, az da olsa tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü, yüksek arazi parçası veya geçici yerleşim yerleri tanımlı yaygın olarak kabul görmektedir (Somuncu, 2005: 24). Ziraatçıların cephesinden bakıldığında ise “Yaylalar genel olarak köy ve kasaba gibi

topluluklara tahsis edilmiştir. Coğrafi açıdan dağ silsileleri üzerinde bulunan geniş alanlara yayla adı verilmekte olup şekil itibarıyla yüksek dağların üzerinde bulunan, akarsuların açtığı vadilerle yer yer parçalanmış olan düzlükler” olarak tanımlanmıştır (Daşcı ve Çomaklı, 2006). Ormancı gözüyle ise yaylak veya yayla, hayvanların otladığı yüksek yerlerdir. Yaylak sözcüğü, kışlak sözcüğünün bir karşılığıdır ve yazın oturlan yer anlamındadır. Yayla sözcüğü yaz anlamına gelen yay sözcüğünden gelmektedir. Zamanla mevsimle ilişkili olarak mekân adı olmuştur. Genel bir deyişle yayla daha çok hayvancılık faaliyeti ile ilgili olarak köyün ikinci bir geçim veya katkı sağlayan, mevsimlik bir faaliyet alanıdır. Dolayısıyla hayvancılık söz konusu olduğu için yaylaların önemli bir kısmı orman içinde veya orman yakınında yer almaktadır. Değişen zaman ve ihtiyaçlarla birlikte şehirleşmenin de etkisiyle yaylacılık faaliyetinin hayvancılığa bağlı ekonomik önemi gittikçe azalmıştır (Subaşı, 2004:1, Erdoğan, 2003:119). Tarihi açıdan bakıldığında ise, Yaylacılık faaliyetlerinin Türk yerleşim tarihinde ve yerleşme kültüründeki önemi ortaya çıkmaktadır. Özellikle tarih boyunca pek çok devlet kurmuş Türklerin, farklı alanlara göçler yaşamış, çeşitli coğrafyalarda binlerce yıl süren varlıkları boyunca, kırsal yaşam birlikleri içerisinde yayla yerleşmelerine bir şekilde hep yer vermiş bir millet olmaları ön plana çıkmaktadır (Zaman ve Coşkun, 2007: 165). Emiroğlu ve Somuncu yayla kavramını daha çok rekreasyonel amaçlı boş zamanları değerlendirme, hava değişikliği, festivaller, şenlikler, gelenek ve göreneklerin yer aldığı ve yaşam içerisinde pek çok uygulama ve ritüelleri bünyesinde barındıran mekanlar olarak tanımlamışlardır (Emiroğlu, 1977: 9, Somuncu, 2005: 22).

Turizm faaliyetleri zamanla kendisine alternatifler oluşturmuş, “korumacı, yumuşak (soft), çiftlik, uygun, doğaya dayalı, sürdürülebilir, yeşil turizm ve ekoturizm” gibi başlıklarla anılmaya başlanmıştır (Dowling 1993: 27). Türkiye turizm endüstrisi içerisinde önemli bir potansiyele sahip olup, devlet teşvikiyle, turizm çeşitlendirilmeye, 12 aya yayılmaya teşvik edilmektedir. Bu aşamada özellikle planlı bir turizm yaklaşımının benimsenmesi, yerel halk, sivil toplum örgütleri, yerel ve idari yönetimler ile turistlerin beklentilerini karşılayacak yaklaşımlarla, bu beklentilerin karşılanması gerekmektedir. Son yıllarda bu yönde yoğun çalışmalar yapılmaktadır. Bunun için özellikle eko turizm çeşitlerine bağlı turizm aktiviteleri artırılmış ve doğaya dayalı ekoturizm çeşitlerinden birisi olan yayla turizmi de ön plana çıkmıştır.

Yayla turizmine bakıldığında, otantik ve kültürel özellikler taşıdığı ve geleneksel turizm türlerinden çok daha farklı özellikler taşıdığı görülmektedir. Nitekim bu turizm türü, akarsu, doğa, kış, yeşil, gürültü, hava ve diğer pek çok kirlilikten uzak olma, golf, çim kayağı, avlanma, dağ, orman, akarsu, mağara, trekking (doğa yürüyüşü), rafting, yüzmeye, sportif olta balıkçılığı gibi pek çok turizm bileşenini içerisinde barındırmaktadır (Url, 1997: 144) Yayla turizmi doğayı koruma kullanma dengesi içerisinde, kültürel, ve geleneksel zenginliklere sahip çıkan önemli bir turizm çeşididir. Yaylalar bununla birlikte önemli bir turistik destinasyonlardır. Bazı tanımlar bu yönüyle ortaya çıkmaktadır. Nitekim Kozak (2007)’de yayla turizmini “Doğayla iç içe yaşamayı sevenler veya macera tutkunlarının genellikle gününbirlik kullanım veya kısa süreli

konaklama amacıyla yüksek rakımlı yerlerde yaptıkları turizm faaliyet” olarak açıklamıştır. Turizm bakanlığınca yapılan tanıtımda ise yayla turizmi, “Doğal bir çevre ve iklimde, çok farklı bir tatil ve dinlenme imkânını sağlayan, yeşil doğal dağ ve orman özlemine cevap veren bir turizm türüdür” (Url 2019a). Doğal, kültürel ve tarihi değerlerimiz, ülkemizin turizm potansiyeli açısından temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Önemli olan bu değerleri uzun vadede korumaktır. Zira ancak bu şekilde uluslararası ölçekte turizm payımız artabilir. Bunu için öncelikle doğaya dayalı turizm planlamasında altyapı ve arazi kullanım kararlarının doğru bir şekilde verilmesi, taşıma kapasitesi belirlenerek, kapasite üstü turizm aktivitelerinden kaçınılması ve en önemlisi de doğal, yerel, kültürel ve tarihi değerlerin korunarak kullanılması gerekliliğinin bilinmesi gerekmektedir.

Ülkemizin yayla turizmine yönelik potansiyelinin temel bileşenleri sahip olduğu doğal ve kültürel (folklorik, otantik vb.) değerleridir. Bu değerler korunabildiği sürece, turizm açısından büyüyüp gelişme olanağı bulma ve turizm pazarında ülkemizin payını artırma olanağı sağlanacaktır. Bu bakımdan hem yerel, hem de merkezi yönetimlerce yayla turizmine yönelik, alt ve üst yapıya yönelik, uygun bir turizm planlaması yapılması oldukça önemlidir. Şu anda günümüzde en büyük tehlikelerden birisi de altyapı, tesis, planlama, taşıma kapasitesi gibi turizm planlaması ve yönetimine yönelik eksik ve yetersiz hazırlıklardır. Önemli olan yayla turizmi planlanan alanın doğal bitki örtüsü ve geleneksel yapısının korunarak kullanılması gerekliliğinin kavranmasıdır.

Çalışma alanını oluşturan Oltu ve Olur ilçeleri, Oltu çayı havzası içerisinde yerleşim tarihi yaklaşık 3000 yıl öncesine dayanan Doğu Anadolu’yu Kafkasya ve Doğu Karadeniz kıyılarına bağlayan yollar üzerinde yer almaktadır. Yayla yerleşimleri araştırma alanında önemli bir yer tutmaktadır. Alanın coğrafik bakımdan engebeli olması, yüksek alanların geniş yer tutması, yayla yerleşmesi sayısının artmasını teşvik etmiştir. Çünkü yayla yerleşmeleri, genellikle devamlı yerleşimlerin ortadan kalktığı, yüksek alanlarda yer almaktadır. Araştırma alanındaki yaylacılık faaliyeti sosyo-ekonomik ve sosyo- kültürel bakımdan köye bağlı ve köy ekonomisini destekleyen bir faaliyet olup, yöre insanının vazgeçemediği bir faaliyet biçimidir. Çalışmanın amacı, belirtilen ilçelerdeki yaylaların dağılışı özelliklerini, geçmişten günümüze kullanım amaçlarını, sürdürülebilir bir turizm anlayışı içerisinde belirleyerek, yöredeki yayla turizminin geliştirilmesine katkıda bulunacak önerilerde bulunmaktır. Ayrıca çevre ve sosyal yapıya bağlı olarak turizm aktivitelerini teşvik edecek rekreasyonel faaliyetleri belirlemekte hedeflenmiştir. Çalışma sonucunda alandaki mevcut yayla yerleşimleri ile ilgili mevcut kullanımlara değinilmiş, turizm boyutunda saptanan sorunlara yönelik çeşitli değerlendirme ve öneriler geliştirilmiştir.

II. Materyal ve Yöntem

A. Materyal

Bu çalışmanın ana materyalleri arasında Oltu ve Olur (Erzurum) ilçelerinin sahip olduğu kültürel, tarihi ve doğal kaynak değerleri yer almaktadır. Bu ilçeler Doğu

Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğusunda nispeten bu bölgelerin ılıman iklim ve bitki örtüsü özelliklerini taşımaktadır. İlçelerin konumlarına bakıldığında Olur ilçesi 40° 49' 8" kuzey enlemleri ile 42° 07' 8" doğu boylamlarında, Oltu ilçesi ise, 40° 33' 0" kuzey enlemleri ile, 41° 58' 2" doğu boylamları arasında (Akpınar Külekçi, 2012:41) yer almaktadır. Bu ilçelerin yüz ölçümlerinin toplamı ise, 238.440,47 ha (2384.40 km² olup, Olur ilçesi merkez rakımı 1327 m, Oltu ilçesi merkez rakımı ise 1275 m'dir (Özav, 1991: 106, Tüzemen 1991: 104, Url 2019b). Olur ilçesinin, kuzeyde Ardanuç, doğusunda Göle, güneydoğusunda Şenkaya, Güneyinde Oltu, batısında ise Yusufeli ilçeleri yer almaktadır. Oltu ilçesinin ise, doğusunda Şenkaya, güneyinden Narman, batısında Olur, Kuzeyinde ise Uzundere ilçeleri yer almaktadır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1. Çalışma alanının konumu

Ayrıca, çalışma alanında kullanılan materyaller arasında, araştırma alanının, topoğrafik yapı, hidrolojik yapı, orman sınıfları haritası, kanyonlar, yayla yerleşimleri, ulaşım ve tarihi alanların durumu hakkında sayısal veriler elde etmek amacıyla 44 paftadan oluşan Milli Savunma Bakanlığı Harita Genel Komutanlığı 1993 yılı 1/25.000 ölçekli haritaları, T.C. Erzurum Valiliği CBS (Coğrafi Bilgi Sistemi) Merkezi, çalışma alanının ilçe sınırları ve köy konumlarına ait sayısal veriler ve veri tabanı oluşturmak ve depolanan verileri sorgulamak ve haritalar oluşturmak amacıyla ArcGIS 9.2 yazılımı ve uzantıları yer almaktadır.

B. Yöntem

Yapılan bu araştırma Erzurum iline bağlı Oltu ve Olur ilçelerinin yayla turizmi potansiyelini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla, araştırma alanının seçimi ve amacı belirlendikten sonra gerekli literatür ve arazi çalışmaları sonucu CBS (Coğrafi Bilgi Sistemi) programı aracılığıyla veri sağlama ve harita oluşturma, yerel halkın beklenti ve eğilimleri doğrultusunda çalışma alanında yayla turizminin olası araştırılmasıdır. Bu kapsamda araştırma alanına pek çok kez gidilerek yerinde gözlem ve incelemeler ve yöre halkı, ziyaretçi ve farklı mesleklerden kamu çalışanlarıyla çeşitli

görüşmeler ve mülakatlar yapılmıştır. Bu şekilde toplanan bilgiler daha sonra değerlendirilerek, alanın sosyal, kültürel ve fiziksel analizleri yapılmıştır.

Çalışmanın son aşamasında ise CBS yardımıyla alana ilişkin bir veri tabanı oluşturulmuş ve raster veri formatındaki haritalar 1/25.000 ölçekte sayısallaştırılarak vektör veri formatına dönüştürülmüştür. Arıca aynı programda 3D Analiz yardımıyla alanın topoğrafik haritası oluşturulmuştur. Böylelikle haritalar üzerinde analiz yapma imkanı sağlanmıştır. Topoğrafik harita üzerinde mevcut yaylalar ve yol bağlantıları işlenerek yayla turizmi için öneri bir harita hazırlanmıştır. Elde edilen harita bölgedeki yayla turizmi potansiyelini kapsayıcı niteliktedir.

III.. Bulgular

A.Araştırma alanının doğal kaynak değerleri

Çalışma alanının Doğu Anadolu Bölgesi'nin kuzeydoğusunda yer alması Doğu Karadeniz iklim ve bitki örtüsünün zenginliğine sahip olmasına imkan sağlamaktadır. Araştırma alanının, flora ve fauna zenginliği, özellikle endemizm açısından önemli bir ekoturizm değeri taşımaktadır. Onosma arcuatum H. Riedl (emzikotu), Papaver laterittum K. Koch. subsp. laterittum (gelincik), İris taochia Woronow ex Grossh (süsen), Draba rigida Willd. var. rigida Willd. (kaya çiçeği) (Şekil 3.1) ve Anthemis calcerea L. (papatya) ve Centaurea taochia Sosn.(peygamber çiçeği) gibi endemik bitkilerin yanında, araştırma alanının yaklaşık yarısını kaplayan ve yaşı ve büyüklüğü nedeniyle ilgi çeken orman varlığı da alanın flora zenginliği açısından önemli bir değeridir. Aegyptius monachus (kara akbaba), Aquila pomarina (Kaya kartalı), Falco biarmicus (Delicedoğan), Gypus fulvus (kızıl akbaba) gibi soyu tükenmekte olan ender kuş türleri, Aricia (s.str) agestis, Pyrgus alveus sub. İliensis gibi az bulunan kelebek türleri, Pipistrellus pipistrellus (cüce yarasa), Lynx lynx (Vaşak), Rupicapra rupicapra (çengel boynuzlu yaban keçisi), Capra eagagrus (yaban keçisi), Ursus arctos (boz ayı) gibi yaban hayvanları alanın önemli fauna zenginlikleridir (Akpınar Külekçi 2012:91, Bekir 2009: 13).

Şekil 3.1. Araştırma alanındaki yayılardan çekilmiş, a. *Muscari armenicum* Leichtlin ex Baker ve b. *Draba rigida* Willd. bitkilerinden görüntüler

B. Araştırma alanının sosyo ekonomik ve kültürel özellikleri

Erzurum il sınırları içerisinde yer alan ve Oltu – Olur ilçelerini kapsayan araştırma alanı yaklaşık 2380 km²'lik bir alanı kaplamaktadır. İlçelerin idari yapısı incelendiğinde, Oltu ilçesine bağlı 48'i orman köyü olmak üzere toplam 65 köy (Çizelge 5.11), 33 mahalle ve 14 mezra, Olur ilçesine bağlı 24'ü orman köyü olmak üzere 39 köy (Çizelge 5.12) ve buna bağlı 25 mahalle ve 5 mezra yerleşimi bulunmaktadır (Akpınar Külekçi, 2012: 140, Url 2019c, Url 2019d, Url 2019e).

Şekil 3. 2. Araştırma alanında yer alan köy yerleşimindeki geleneksel yaşamdan görüntüler

Araştırma alanı içerisinde yer alan Oltu ve Olur ilçelerinin yerleşim tarihi yaklaşık 3000 yıl öncesine dayanmaktadır. içerisinde yer alan, tarihi ve turistik değer taşıyan toplam 16 kale 3 kilisenin (Oltu Kalesi, Köroğlu Kalesi, Kız – Oğlan kaleleri , Rus Kilisesi, Vank Kalesi (kilisesi) Bana Kilisesi v.b.) yanında Akkoyunlu ve Karakoyunlu dönemlerine ait olduğu sanılan dikilitaş, at, koç ve koyun heykelleri, Arslan Paşa Camii, Mısır-i Zinnun Türbesi, Dutlu ve Alalara köyü harabeleri gibi pek çok tarihi eser kültürel turizm çekicilikleridir (Url 2019f, Yıldırım 2007:36, Ceylan 2004, 203, Solmaz 2003: 55, Özav 1991:108, Atalay 1982:23, Tüzemen 1991: 108).

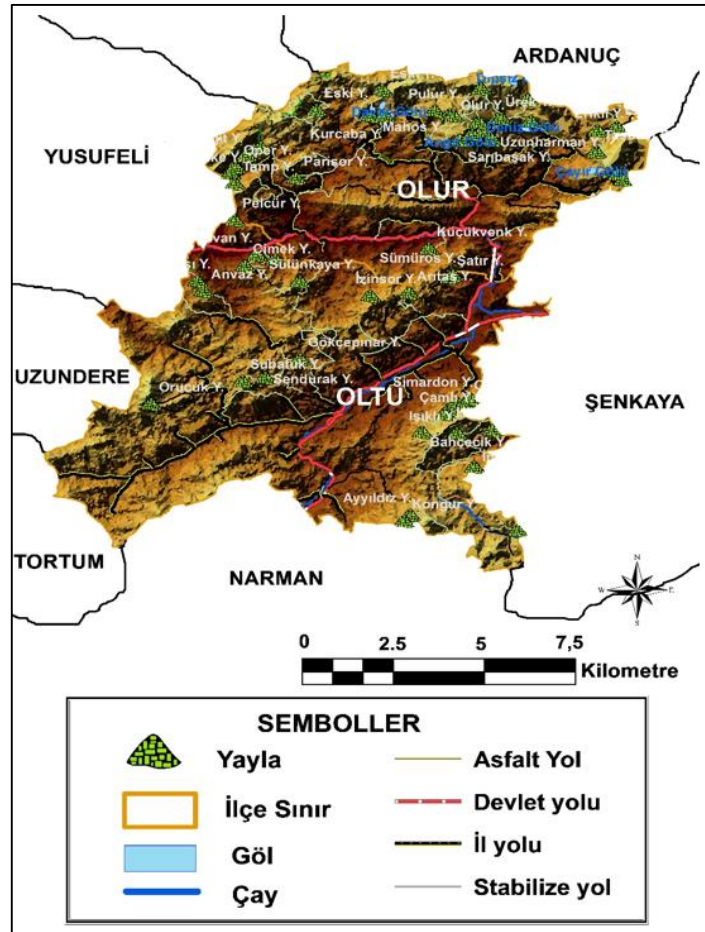
C. Araştırma Alanının Mevcut Alan Kullanımları

Araştırma alanını oluşturan Oltu ve Olur ilçelerini içerisinde alan Oltu havzası, Oltu çayı ve bunun kolları tarafından derin vadilere parçalanmış olup yerleşim alanları bu vadi ve yamaçlarına kurulmuştur. Her iki ilçede de alçak kesimlerde eğim değerlerinin fazla olması ve tarım arazilerinin parçalanmış halde bulunması nedeniyle yerleşimler daha çok yüksek kesimlerde yoğunlaşmıştır (Akpınar Külekçi, 2012:147).

D.Yayla Yeleşimleri ve Yayla Turizmi Patansiyeli

Yayla yerleşimleri araştırma alanında önemli bir yer tutmaktadır. Alanın coğrafik bakımdan engebeli olması, yüksek alanların geniş yer tutması, yayla yerleşmesi sayısının artmasını teşvik etmiştir. Çünkü yayla yerleşmeleri, genellikle devamlı yerleşimlerin

ortadan kalktığı, yüksek alanlarda yer almaktadır. Araştırma alanındaki yaylacılık faaliyeti sosyo- ekonomik ve sosyo- kültürel bakımdan köye bağlı ve köy ekonomisini destekleyen bir faaliyet olup, yöre insanının vazgeçemediği bir faaliyet biçimidir. Yaylalara genellikle 15 Mayıs-15 Eylül tarihleri arasında yaklaşık 4 aylık bir süre zarfında çıkmaktadır. Hayvancılığın devam ettirilmesi için zorunlu bir hareket olan yaylacılık faaliyeti ile aileler daha çok kışlık tereyağı, peynir, çökelek gibi ihtiyaçlarını karşılamak için çıkmaktadır. Bunun dışında yonca, korunga, ve arpa tarımı da yapılmaktadır (Özav, 1991: 126, Tüzemen 1991:63). Araştırma alanını oluşturan Oltu ilçesinde 34, Olur ilçesinde ise 30 adet yayla yerleşimi bulunmaktadır (Şekil 3.3).

Şekil 3.3. Araştırma alanında yer alan yaylalar, göller, çay ve dereler ve yol bağlantıları (Kaynak: Harita Genel Komutanlığı)

IV. Tartışma ve Sonuç

Türkiye’de yaylacılık faaliyetleri ve turizmi özellikle sahip olduğu doğal güzellikler ve geleneksel kültürün yaşatılması açısından oldukça önemlidir. Geleneksel kültürümüzün önemli bir parçası olan yaylacılık faaliyetleri ülkemizde yaygın olarak devam etmektedir. Subaşı (2004:3) yaylacılık faaliyetleri, kimi zaman, eski günlerin hatırlanması açısından yılın belli zamanlarında yapılan faaliyet, kimi zaman, kent stresinden uzaklaşmak isteyen insanların turizm ve sportif amaçlı yapmış oldukları faaliyet, kimi zaman tatil, rekreasyonel ve sportif faaliyet, ve kimi zaman ise göçebe hayvancılık amaçlı faaliyet olarak sınıflandırmaktadır. Erzurum iline bağlı Oltu ve Olur ilçelerinde toplam 64 adet yayla yerleşimi bulunmaktadır. Bu yayla yerleşimleri konumları, sahip oldukları doğal ve kültürel zenginlikleri ile geleneksel yaylacılık özellikleri göstermektedirler. Fakat buna karşın bölgede turizm kapsamında yaylacılık faaliyetlerine rastlanmamaktadır. Bugün ülkemizin en büyük problemlerinden birisi de köylerdeki genç nüfusun kente göç etmesi, gençleri buralarda tutacak istihdamın sağlanamamasıdır. Bu bakımdan yayla turizmi açısından zengin olan bu bölgede yayla turizmine yönelik alt yapı ve istihdam faaliyetlerinin yürütülmesi oldukça önemlidir. Çünkü sosyo ekonomik açıdan genç nüfusun göç etmesindeki sebeplerden birisi de geçim sıkıntısı çekmesi ve yaşam kalitesinin düşük olmasıdır. Bu yüzden alanın ekonomik olarak kalkınmasında yayla turizmi gibi doğaya dalı turizm faaliyetlerinin desteklenmesinin büyük bir önemi vardır. Önemli olan doğru planlama anlayışıyla bu çalışmaların yürütülmesidir. Nitekim yayla turizmi de dahil doğaya dayalı turizm planlamasına yönelik pek çok kaynakta (Demir ve Çevirgen 2002: 17, Özbek 2004: 29, Url 2019g, Yücel 2002:33) yerel halka saygılı ve ekonomik fayda sağlaması ön plandadır.

Araştırma alanında konumlanmış, yaklaşık 800 ile 3000 rakım arasında değişen çok çeşitli yayla yerleşimleri mevcuttur (Şekil 3.3). Alanda özellikle Deniz, Çayır, Davar, Dipsiz ve Angıl gölü gibi doğal oluşum gösteren göllerde yaylacılık faaliyetleri dışında sportif olta balıkçılığına uygun faaliyetlerde yürütülebilir. Ayrıca, alan trekking, foto safari, flora ve fauna gözlemlene, tarih ve inanç turizmi, av ve mağara turizmi ve jeoturizme uygun oldukça zengin doğal ve kültürel kaynak değerlerine sahiptir. Bu zenginliğin oluşmasında araştırma alanının Doğu Anadolu Bölgesi’nin kuzeydoğu taraflarında yer alması ve Doğu Karadeniz’in ılıman ve bitki örtüsü, yerel ve kültürel zenginliklerini taşımasının etkisi büyüktür.

Yayla yerleşimleri ve bölgede geleneksel olarak düzenlenen festival ve şenlikler araştırma alanında önemli bir yer tutmaktadır. Coğrafi bakımdan engebeli yüksek alanların geniş yer tuttuğu çalışma alanında yaylacılık faaliyeti, sosyo- ekonomik ve sosyo- kültürel bakımdan köye bağlı ve köy ekonomisini destekleyen bir faaliyet olup, yöre insanının vazgeçemediği bir faaliyet biçimidir. Araştırma alanını oluşturan Oltu ilçesinde 34, Olur ilçesinde ise 30 adet yayla yerleşimi bulunmaktadır (Tüzemen, 1991: 68, Özav 1991: 128, Akpınar Külekçi:41). Köy muhtarlarından edindiğimiz bilgiye göre yaklaşık 90 yıl önce tulum çalınıp, horon çekilerek sürdürülen yaylacılık faaliyetlerinin, kaybolmaya yüz tutması üzücüdür. Bu geleneğin korunarak devam ettirilmesi yaylacılık

turizmi açısından oldukça önemlidir. Ayrıca her yıl Temmuz aylarında geleneksel olarak düzenlenen Olur Akdağ Şenlikleri (Url 2019e) Oltu Kırdağ Şenlikleri (Url 2019d) geleneksel ürünlerin sergilendiği, karakucak güreşlerinin yapıldığı, Jeep safarilerinin (off Road) yapıldığı, yerel halk ve ziyaretçilerin kaynaştığı önemli bir aktivitedir (Akpinar Külekçi 2012:51). Bu bakımdan yayla turizmi açısından bu faaliyetlerin doğru bir turizm planlama anlayışıyla desteklenmesi ülkemiz ve Erzurum kenti açısından büyük önem taşımaktadır.

Çalışmada sonuç olarak, ülkemizin, tarım, dağ, yayla ve kültürel faaliyetlerin geliştirilmesi, kırsal yerleşimlerde var olan pek çok sorunun çözümünde ve bu bölgelerin kalkındırılmasında oldukça önemli olduğu birkez daha ortaya çıkmıştır. Bu bölgelerdeki yapılması gereken en önemli şey hali hazırda devam ettirilen ormancılık, hayvansal ve bitkisel üretim gibi pek çok tarımsal faaliyetin yanı sıra kültürel ve mimari mirasımızın, yerel ve/veya geleneksel yaşam, yöresel el sanatlarımızın korunmasıdır. Yani turizm kırsal alanlarda her türlü tarımsal faaliyetin bir alternatifi olmak yerine tamamlayıcısı olmalıdır. Araştırma alanını oluşturan Oltu ve Olur ilçeleri, ilginç jeolojik ve jeomorfolojik unsurları, temiz ve el değmemiş doğası ve bitki örtüsü zenginliği, yemyeşil yaylalarıyla turizme kazandırılmayı beklemektedir.

Kaynaklar

- Akpinar Külekçi, E. (2012). Oltu ve Olur (Erzurum) İlçeleri Doğal ve Kültürel Kaynaklarının Ekoturizm Açısından Değerlendirilmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı.
- Aşur, F. (2017). "Van İli Gevaş İlçesi Peyzaj Değerleri Ve Ekoturizm Potansiyeli İlişkisi". *International West Asia Congress of Tourism Research*, 28 Sept – 01 Oct, Van.
- Atalay, İ. (1982). "Oltu Çayı Havzasının Fiziki Coğrafyası ve Amenajmanı". *Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi*. Yay No: 11, İzmir.
- Bay, A. (2014). Uludağ Yöresinde (Bursa) Alternatif Turizm Türü Olarak Yayla Turizmi. (Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı.
- Bekir, S. (2009). "Türkiye Kuş Raporu". Doğu Anadolu Kalkınma Programı [DAKAP], Doğu Anadolu Turizmini Geliştirme Projesi [DATUR] raporu.
- Ceylan, A. (2004). "Erzincan, Erzurum, Kars ve Iğdır İlleri Yüzey Araştırmaları". 27. *Uluslararası Kazı Araştırma ve Arkeometri Sempozyumu*. 14-19 Mayıs, Erzurum.
- Daşcı, M. Çomaklı. B. (2006). "Yaylacılık ve Tarımsal Açıldan Önemi". *Atatürk Üniv. Ziraat Fak. Derg.* 37 (2), 275-280, Issn: 13009036.
- Doğanay, S. (2010). "Doğu Karadeniz'de Yayla Turizm Merkezlerine Yeni Bir Örnek: Taşköprü Yaylası". *Doğu Coğrafya Dergisi*. 26: 223-240.

- Dowling R. K. (1993). "An Environmentally Based Approach to Tourism Planning". PHD Thesis, School of Biological and Environmental Sciences, Murdoch University, Western Australia.
- Emiroğlu, M. (1977). "Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık". Ankara Üniv. D.T.C.F. Yay. No: 72, Ankara.
- Harebal, H. (2011). *Yaylacılık Kültürünün Yayla Turizmi İçindeki Önemi: Rize Yaylaları Örneği*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Eğitimi Anabilim Dalı.
- Gündoğdu, H., Bayhan, A.A. Aktemur, M. Kukaracı, U. Çelik, A. (2002). *Tarihi ve Kültürel Yönleriyle Oltu*, Kültür Yayınları, Ankara.
- Kozak, N. (2007). "Alternatif Turizm ve Perşembe Yaylası", 8. Aybastı-Kabataş Kurultayı Dün, Bugün ve Yarın Sürecinde Yörenin Ekolojik ve Endüstriyel Kalkınma Potansiyeli ve Stratejileri.
- Özav, L., (1991). *Oltu'nun Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı.
- Solmaz, G. (2005). "Penek / Bana Kalesi". *A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. Sayı: 28, Erzurum.
- Soykan, F. (2003). "Coğrafi Çevrenin Turizm Amaçlı Değerlendirilmesinde Turizm Potansiyelini Saptamanın Önemi". *Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu*, 16-18 Nisan, İzmir.
- Somuncu, M. (2003). "Türkiye'nin Koruma Altındaki Dağlık Alanlarda Turizm / Rekreasyon ve Çevre Etkileşimi: Aladağlar ve Kaçkar Dağları Milli Parkı Örnekleri", *Coğrafi Çevre Koruma ve Turizm Sempozyumu*, 16-18 Nisan, İzmir.
- Tüzemen S. (1991). *Olur'un Beşeri ve İktisadi Coğrafyası*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Anabilim Dalı.
- Ülker, İ. (1989). *Dünyada ve Türkiye'de Dağ Turizmi*, Türkiye Kalkınma Bankası Turizm Yıllığı, Ankara.
- Yıldırım, S. (1998). *Eski Çağ'da Oltu ve Çevresi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı.
- Zaman, S. ve Coşkun, O. (2007). "Türk Kültüründe Yaylacılık Faaliyetlerinin Yeri ve Önemi". Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi, Sosyal Bilimler Dergisi 7: (38).

İnternet Kaynakları

- Url 1997. “Karadeniz Bölgesinde Yayla Turizminin Geliştirilmesi, Bölgesel Gelişme ve Çevreye Uyumlu Yapılaşma”. İstanbul Ticaret Odası, Yayın No:27
- Url 2019a. www.kulturturizm.gov.tr Erişim Tarihi: 02.11.2019.
- Url 2019b. www.turizm.gov.tr Erişim Tarihi: 13.11.2019.
- Url 2019c. www.cevreorman.gov.tr Erişim Tarihi: 24.11.2019.
- Url 2019d. www.oltu.gov.tr Erişim Tarihi: 07.11.2019.
- Url 2019e. www.olur.gov.tr Erişim Tarihi: 03.11.2019.
- Url 2019f. www.yerelnet.org.tr Erişim Tarihi: 05.10.2019.
- Url 2019g. The International Ecotourism Society. www.ecotourism.org (Erişim Tarihi: 03.11. 2019).